

Djuro K o v a č , Krško (Slovenija)

" B a l a d a o Ž u m b e r k u "

Žumberku dragi, rodjeni moj
Za tobom čeznem
Jer sin sam tvoj !

Kad poželim k tebi doći
Planinom Gerom
Ja odlučim poći.

Zaželim isto da ljude vidim
Jer ja se ljudi
Svojih ne stidim.

Sočice bijelo selo je moje
I u njemu imam
Sve drage svoje...

Majka voljena, kućica mala
Zeleni travnik
I rječica plava.

Planina Gera - tvoja je kruna
Livada, šuma
Ona je puna.

Kraj stada stoke pastir pjeva,
Podne je blizu
Čuje se ševa.

U visini gore jastreb kruži
A sunce ljetno
Težake prži.

Negdje u selu čekić se čuje
To stari kovač
Potkove kuje.

Kad jesen dodje i groždje zori
Žumberkom cijelim
Pjesma se ori.

42

D O D A T A K

===== V R A T A R I C A N E B E S K A =====

Drama u 4 čini
(Konac 3. čina)

10. PRIZOR (DOLORES, SAMEK, PINKAS)

PINKAS (zasopljen dođeće u sobu): Ah, mislio sam, da si ovde. Da sam te nek našao!

SAMEK (začudjen): Ča se je stalo, da si tako zasopljen?

PINKAS: Hodi odmah! Odmah se vozimo u Pariz!

SAMEK: Ali ja još nisam svega pripravio.

PINKAS: Za daljnje priprave nimamo vremena. Odmah putujemo obadva. Ja sam sve pripravio.

SAMEK: Kako da i ti putuješ? Ča će bit s našom firmom u Beču?

PINKAS (nestrpljivo): Ne spitkuj toliko! To sam je sve uredio.

DOLORES: Ča se je stalo, da kanite tako naglo otputovat?

PINKAS: Ča se je stalo? Gospa Dolores, ja i Vam svitujem, da odmah ^{skrsnete.}

DOLORES (začudjeno): Zač bih morala skrsnuti?

PINKAS: Vašega muža su uhapsili u kancelariji. Islušavaju ga i muču. Za kratak čas dojt čedu hahari sigurno i simo. Ne zgublajmo časa!

Hodmo, Samek! Kad bih te bio našao doma, mogli bi bit već na putu.

SAMEK: Neka se i Dolores s nama vozi.

PINKAS: To nikako ne bi bilo dobro.

DOLORES: To ni ne more biti. Ja se moram najprije brinuti za svoga ^{sina.}

PINKAS: Ja Vam morem nek to reć: skrsnite! Joj Vam, ako Vas hahari ^{sina.} ulovu.

DOLORES: Ali kamo bih mogla pojti? Idem k Berti. Ona će mi sigurno najti sklonišće. PINKAS: To će biti najbolje.

DOLORES: Ali recite mi, zač su uhapsili mojega muža? Ča je učinio?

PINKAS: Ne pitajte me! Od toga ništa ne znam.

DOLORES: Ja sam sigurna, da Vi to znate.

PINKAS (neugodno trgne s ramenom): Nekakove dokumente su našli ^{u njega.}

DOLORES: Sigurno ste i Vi imali s timi dokumenti posla!

PINKAS (prestrašeno): Kako ja?

DOLORES: Zbog čega drugoga hoćete tako brzo nestati iz Beča ^{i bižati u Pariz?}

11. PRIZOR (DOLORES, SAMEK, PINKAS, BERTA)

BERTA (naglo otvori vrata i pade pred D. na koljena): Oprostite mi, Gospa!

DOLORES: Ča se je stalo?

BERTA: Ča strašno ga se je stalo. Ja si toga ne morem razložiti.

DOLORES (preplašena): Je ča s Rudijom? Kade je Rudi? Zač ga nisi doprimila simo? Ili još spava?

BERTA: Kad sam domom došla, onda je još mirno spavao i mislila sam, da je sve u redu.

PINKAS: Hodi Samek! Mi već ni minute ne smimo zgubiti. Svaki hipac moru dojt simo hahati i ako nas najdu ovde, onda smo zgubljeni.

SAMEK: Čekaj! Ja kanim još čuti, ča se je stalo ovde.

DOLORES (Napade Bertu): Ča je s mojim sinom? Govori jur jednoč! Spava još? BERTA: Da. DOLORES: Ča onda nij u redu?

BERTA: Kad se iz toga sna... iz toga sna već neće probuditi.

DOLORES (zavrisne): Moj sin je mrtav?

BERTA (plačuć): Ja sam nekriva! Ja nisam kanila toga!

SAMEK: Dolores! Sada te već ništa ne veže simo. Hodi s manom!

DOLORES (obadvimi rukami stiska si glavu): Daj mi mira! Ja moram odmah k svojemu mrtvomu ditetu.

(ZASTOR. Konac 3. čina)

IV. Č I N

(Još isti dan navečer u kloštarskoj sobi za primanje. Pozornica kao u prvom činu, samo mjesto gdje je stao Marijin pilj, je prazno, ili je pilj zastorom zakrit. Za pozornicom tiho pjevaju tanki ženski glasi "Salve Regina". Na samoj pozornici je tamno, samo mala uljenka sviti pred propelom, pod kim kleči "VRATARICA NEBESKA" u opravi koludrice. Vani na ulični vrati čuje se tucanje. "Vratarica Nebeska" se stane i otvori vrata. Sva zasopljena doleti nuždar DOLORES. U tamnoj sobi je dva more raziznati oblik vratarice. Posavi se preda nju i zmalja se, DOLORES: Sestra vratarica! Pustite me u samostan! Branite me od progoniteljev! Zapravo i ja slišim u ov kloštar. Ili sam k njemu slišila... još pred par ljeti. No Vi me sigurno ne poznate.

VRATARICA NEBESKA: Kako te ne bih poznala, sestra Marija od 7 žalosti.

DOLORES (se čudi): Vi poznate moje bivše redovničko ime?

VRATARICA N.: Zač je ne bih poznala? No čini mi se, ti ne poznaš mene.

DOLORES: Ne. Gdo ste Vi?

VRATARICA N.: Ja sam ona, koj si ti izručila ključe samostana.

DOLORES: Ali ja nikomu nisam izručila samostanskih ključev.

VRATARICA N.: Nego ča si učinila s njimi? Spominjaš li se još?

DOLORES: Kako ne! Simo sam je vrgla Marijinomu pilju pod noge. Ali glej, mjesto, kade je pilj stao, je sada prazno.

VRATARICA N.: Meni si pod noge vrgla ključe. A ja sam stupila doli, zela ključe i do danas vršila tvoju službu.

DOLORES (još ne shvaća svega): Moju službu ste vršili u ovi ljeti? Ah, zato me nisu iskali, kao da ni upamet nisu zeli, da sam prošla. Ali recite mi sad istinu: gdo ste Vi?

VRATARICA N.: Rekla sam ti jur: ja sam ona, koj si pod noge vrgla ključe.

DOLORES (preplašeno gleda, konačno jeca): To nije... to nije moguće!

VRATARICA N.: Ča ne bi bilo moguće?

DOLORES: A da bi zarad mene, nesrične grišnice, nebesa učinila čudo.

VRATARICA N.: Nigdo nije opazio kakovo čudo. Sve je išlo po običnom redu. Samo Mater Katarina od Križa je više-manje uganjala našu tajnu.

DOLORES: Mater Katarina još živi?

VRATARICA N.: Sada umira. Ona je za te žrtvovala sve svoje muke, da ti isprosi milost povratka u samostan. Sada je svršila svoju veliku zadaću i vridna je, da slavnom korunom ulazi u vječnu domovinu.

DOLORES: A Mater Celestina?

VRATARICA N.: Ona u svojoj zaslipljenosti ništa ne zna. Ali ne spitkuj toliko! Preoblici se u svoju redovničku pratež i preuzmi ključe.

(VRATARICA NEBESKA preda Dolorozi ključe. Pri tom se ugasi lampa pod križem. Dokle je za kratak čas tamno, preobliče se Dolores za kulisami, a negdo postavi Marijin pilj na njegovo mjesto ili potegne kraj zastor.)

2. PRIZOR (DOLORES, M. CELESTINA)

(Dolores dojde nuždar, nažge sviću pred Marijinim piljem, pade na koljena i najprije tiho, onda zglasa daje hvalu Divici Mariji):

DOLORES: Pobigla sam u svit,
da iščem ljubav, sriću
i našla sam u njem
bol, tugu i nesriću.

Ah, Mati, daj mi dom
u ovom tihom kloštru,
u njem da živit znam
za ljubav i pokoru.

Vrativši se u samostan
našla sam te, Nebeska Mat
kot svoju namjesnicu,
poniznu vrataricu.

Kad se prekine žitka nit,
peljaj me, Mati zauvik
s onimi, ke sam ljubila
u vječnu domovinu.

3. PRIZOR (DOLORES I MATER CELESTINA)

CELESTINA (stupi nutar): Sestra Doloroza! Zač klečiš ovde pri jednoj svići? Zač ne nažgeš lampe? Još i pod križem je ugašena mala lampa. Čuj, Dolores! Mati Katarina je konačno preminula. Moli za nju!

DOLORRES (ostane još klečati i tiho moli za pokojnu M. Katarinu, dokle M. Celestina nažge lampu pred križem i veliku lampu u sobi. Pozornica svitlija postane. Dolorres se zdigne s klečala i veli): Ne bi zapravo mi morale prositi pokojnu Majku Katarinu, da ona moli za nas? Ona je sigurno jur u nebu.

CELESTINA: To i ja vjerujem. Sirota je u zadnji ljeti toliko trpila. Još i pamet joj se je pomutila. Znaš i tako, da je stalno tvrdila, da si ti u svitu i da ona mora za tvoj povratak u kloštar moliti i podnašati muke. Ali premisli, sada u skradnjoj uri je puna osvidočenja i umirena zdahnula: "Hvala Bogu! Sestra Marija od sedmerih žalosti našla je najzad u kloštar. Sad morem u miru umriti."

DOLORRES (potrešeno): Nikad nisam mislila, da me M. Katarina ovako ljubi. Potresena sam od tolike ljubavi, kakove ne bih našla nigde.

CELESTINA: Čini mi se, da tebi još uvijek imponira ovo fantaziranje pokojne.

DOLORRES: Mater Celestina, to nije bilo fantaziranje.

CELESTINA: Da ča drugo bi bilo? Koliko puti sam pokušala osvidočiti pokojnu, da fantazira. Otprimila sam te k njoj. Ali ona te nije prepoznala. Klanjala ti se je kao nekomu višemu biću. Od toga časa znale smo sve u kloštru, da M. Katarina već nije čista u glavi. Samo ti nisi htela toga priznati.

DOLORRES: M. Katarina je bila čista u glavi. Samo vi druge ste bile slipe. CELESTINA: Kako to misliš?

DOLORRES: Ja sam bila zaista u svitu. Danas sam se vratila u samostan.

CELESTINA (prestrašena): Kako to misliš? DOLORRES: Tako, kot sam rekla.

CELESTINA (prekriži ju plaho kao da ju blagoslavlja): Presveti Trojedinu Bože! Rasviti ju i čuvaj ju od bludnje pameti! Bojim se, da se sad fantaziranje pokojne presadilo u tvoju glavu.

DOLORRES: Nij Vam Vaša sestra, grofica Valerija ništa pisala za me?

CELESTINA: Da, pred par ljeti. Onda sam mislila, da se i njoj bludi.

DOLORRES: A toga niste vjerovali, da sam bila zaista u gradu Rosenbergu?

CELESTINA: Kako bih to bila mislila, kad sam te vidila ovde.

DOLORRES: Ja sam bila zaista u Rosenbergu. Ako ćete, opisat ću Vam grad.

CELESTINA: Dite, ti imaš zimljicu. Daj, da ti popadem čelo! Kad je došla smrtna vist o mojem nećaku, bila si upravo ti, ka si me batrila na ovom mjestu.

DOLORRES: To nisam bila ja.

CELESTINA: Nego gdo drugi bi bio mogao biti?

DOLORRES: Još i ako Vam povim, nećete mi vjerovati.

CELESTINA: Vlašćimi očima sam te dan za danom vidila ovde. Kako moreš tvrditi, da si ljeta dugo bila projdena iz samostana?

DOLORRES: Vi ste moju namjesnicu držali za mene, da sam to ja.

CELESTINA: Kakovu namjesnicu?

DOLORRES: Moram Vam dakle povidati, iako sam sigurna, da mi nećete vjerovati. Prije neg sam s Vašim nećakom prošla u svit, položila sam ključke od samostana simo pod noge Marijinoga pilja...

CELESTINA (zalikne se i kaže na pilj, koga je tek sada zaobličila): Ah! Otkad je Marijin pilj opet ovde?

DOLORRES: Od toga hipca, kad sam se ja vratila i oblikla redovničku pratež.

CELESTINA: Ne morem razumit, ne morem popast ča govoriš. Nigdo nije mogao razvezati tajne, kako i kamo je skrsnuo ov pilj. Nigdo

nije znao, gdo ga je odnesao. Ti sama si se nek namudrivala, kao da znaš nešto. Ali na sva moja pitanja ostala si nima. Druge sestre su sumnjile, da si ti ponevjerila ov pilj. Koliko sam te morala braniti pred njimi.

DOLORES: Draga Mater, vjerujte mi, to nisam bila ja!

CELESTINA: Nego gdo je vršio službu vratarice sva ova ljeta?

DOLORES: Vratarica Nebeska.

CELESTINA: Vratarica Nebeska? Ča je to za čudnu rič?

DOLORES: Ravno to Vam kanim razložiti. Prije dakle neg sam prošla iz kloštra, položila sam ključe ovamo, i rekla Mariji Divici: "Dosle sam ja vršila službu vratarice, a sada ju preuzmi ti!"

CELESTINA: Kako si se usudila govoriti tako drsko?

DOLORES: Ja se sama čudim, da me Bog nije kaštigao za moju drskoću. Su-
protivno!

CELESTINA: Kako misliš, suprotivno?

DOLORES: Ja sam sve vrime u strahu živila, ča ćete reći, kad me ne naj-
dete u samostanu. Bojala sam se, da ćete po me poslati i silom me do-
primiti najzad u kloštar.

CELESTINA: Zač bi bile to činile, kad smo te vidile ovde?

DOLORES: Velim Vam, da to nisam bila ja, to je bila moja namjesnica,
Vratarica Nebeska.

CELESTINA: Vratarica Nebeska? Ja još uvijek ne razumim ove riči.

DOLORES: To je bila ona (pokaže na pilj), Majka Božja, Divica Marija.

CELESTINA: Dolores! Opet se ovako drsko šališ? U svi ovi zadnji ljeti
bila si nakit samostana i uzor poslušnosti, poniznosti i pobožnosti.
A sada brbljaš ovako spačljive riči? Izmišljaš si još i nevjerojatnu
spačljivu povidajku!

DOLORES: Ja sama jedva morem to vjerovati, uprav zbog svoje grihote.
Ali ona me je namješćala. Ona me je i primila, kad sam dotekla simo
najzad u strahu, ar se nisam ufala k svojemu mrtvomu ditetu.

CELESTINA: K mrtvomu ditetu? Doloroza, tebi se je poblucilo.

DOLORES: Da, Mater Celestina. Vaš nećak Rudolf i ja imali smo sina. Ali
on već nije doživio poroda svoga sina.

CELESTINA: Grozota je, ča poviđaš. Zaista moram misliti, da ti se je ganulo
u glavi. (Opet tropljenje po vrati. Dolores skoči tamo i ključem o-
tvori. Sva zasopljena sruši se nutar i ulovi M. Celestinu za noge.)
Berta

4. PRIZOR (DOLORES, CELESTINA, BERTA)

BERTA: Hahari su mi na peta! Ne morem već dalje! Imajte pomilovanja
s manom! Dajte mi sklonišće u Vašem stahu! Bit ću Vam do smrti zahval-
na dekla. Upravljat ću Vam najniže posle. Samo ne predajte me haharom!

DOLORES: Berta!

BERTA (tek sada prepozna Dolorozu): Gospa Dolores! I Vi ste ovde?

DOLORES: Da, ja sam došla opet tamo najzad, kamo si me ti donesla kot
novorođeno dite. I sada znam, da simo slišim.

CELESTINA: Ona te je donesla k nam?

BERTA: Da, ja sam to bila.

CELESTINA: Mislím, da si onda ne zaslužuješ nikakovoga sklonišća. Svo-
je dite ostaviti na pragu jednoga tudjega stana!...

DOLORES: Nisam ja nje kći. Ona je to činila po nalogu grofice Trautson.

CELESTINA: Po nalogu grofice Trautson? To je bila negda meni dobra
prijateljica. DOLORES: A meni majka.

BERTA: A meni plemenita gospodarica, za ku sam rado pretrpila sva mu-
čenja i sidila devet misec u tamnici.

DOLORES: Berta, povij mi, ča se je još godalo? Ča je sa Stanislavom?

BERTA: Čula sam, da nije preživio strašnoga mučenja.

DOLORES: Dakle i on je mrtav, ki me je tako ljubio.

CELESTINA: Gdo je ta Stanislav?

DOLORES: Jedan poljski plemić i pjesnik. On se je skrbio za me i za mog sina, kad je grof Rudolf umro u dvoboju.

BERTA: U Vašem stanu su sve prevrnuli i preiskali. Kako sam čula od susjede, iskali su nekakove dokumente.

DOLORES: A ča je s mojim mrtvim sinom?

BERTA: Ravno to je, ča me najveć trapi. I pred mojim stanom je stala straža. Nisam se ufala domom. Bludila sam po varošu i shranjala sam se. Svi poznanici su me dalje slali. Konačno, kad se je već zamračivalo sastala sam se u susjedskoj ulici sa svojom susjedom. Ona mi je povidala, da su maloga mrtvaca otprimili i da mene išću kot umornicu. A ja sam nek dobro hotila. Ja nisam umornica! Prosim Vas ne sprognajte me! Ne predajte me haharom!

DOLORES: Prosim Vas i ja, časna Mater, dajte sklonišće ovoj siroti!

CELESTINA: Dobro je, neka ostane kod nas.

BERTA: Ali gdo će pokopati vašega sina, maloga Rudija?

DOLORES: Ne načinjaj si s toga brige! Kako stoji u evandjelju? Neka mrtvi pokapaju mrtve!

BERTA: Smim zaistinu ostati ovde?

redovničku

CELESTINA: Da. Poj k sestri Elizabeti. Ona će ti dat opravu i večeru. (Zatim se obrne k Dolorozu) Vidim, draga Dolores, da ti moram vjerovati. Ova ženska me je konačno osvidočila, da si ti bila u svitu. A mi toga nismo opazile, kad te je namješćala preblašena Divica Marija, ili kako ju ti zoveš: "Vratarica Nebeska". Nij li to veličanstveno čudo, ko se mora svemu svitu na znanje dati?

DOLORES: Vratarici Nebeskoj ne bi bilo pravo, ako se govori o čudu. A sigurno bi joj bilo još manje pravo, ako se to počne razglasivati.

CELESTINA: Ali ovo je takova čast našem kloštru, ke ne smimo zašutiti. Ja ovo moram javiti crkvenoj vlasti.

DOLORES: Za volju Božju, časna Mater, toga ne smite učiniti. To ne bi bilo pravo Vratarici Nebeskoj. A za Bertu i za me značilo bi to smrtnu pogibelj.

CELESTINA: To moram spoznati. Ali u kroniku našega samostana mora biti zabilježeno ovo čudo. A pak ću i predložiti, neka se naš samostan odsle zove "kloštar k Vratarici Nebeskoj"... Ali draga Dolores, zač si sad tako zamišljena.

DOLORES: Kako neću biti zamišljena. Vi ste se osvidočili, da je Divica Marija za me učinila čudo. A meni se sada sve ovo čini kao sanja. Sanjarila sam o svitu, o ljubavi, o srići. I doživila sam kao u snu ljubav, sriću, bol, tugu i nesriću. Ova ljeta su minula kao prik jedne noći. I ja smim opet na novo početi onde, kade sam prekinula.

CELESTINA: I sada već nehlepiš za svitom i srićom?...

DOLORES: Kako ne bih hlepila za srićom? Onda već ne bih ni živila.

CELESTINA: Ali sigurno si se osvidočila, da človik u svitu ne more najti sriće.

DOLORES: Toga ne bih tako rekla. Svagde je oblakov, svagde se najde i kusić vedroga neba, zbog koga je vridno živiti, jednako, živi li človik u samostanu ili u svitu. Ali potpune sriće ne more najti nigdo.

CELESTINA: Tako smo se i učili: Nemo beatus ante mortem! - Nigdo nije srićan prije smrti!

DOLORES: Čini mi se, tako nešto mi je hotila reći i Vratarica Nebeska. Njoj neka bude hvala i slava!

CELESTINA: Ona nas neka primi na vrati nebeski, kako je sigurno primila i Mater Katarinu.

DOLORES: Da, i Majki Katarini se imam zahvaliti za mnogo. Ona je mnogo molila i trpila za me, da ne propadem u svitu.

CELESTINA: Hodi, Dolores! Idemo k pokojnoj, da joj se zahvalimo.

(ZASTOR. KONAC DRAME.)